

**INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS PAR EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS
SPRIEDUMU LIETĀ “KIRŠTEINS PRET LATVIJU”**

(Iesniegums nr.306064/07)

I. KOPSAVILKUMS

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesa trīs tiesnešu komitejas formātā (turpmāk - Tiesa) 2016.gada 20.oktobrī pasludināja spriedumu lietā *Kiršteins pret Latviju*, vienbalsīgi atzīstot, ka ir pārkāptas Jāņa Kiršteina (turpmāk – iesniedzējs) tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgos termiņos, ko garantē Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (Konvencija) 6.panta 1.punkts. Tiesa piešķīra iesniedzējam atlīdzību par morālo kaitējumu EUR 3 000 apmērā.
2. Saskaņā ar 2014.gada 1.jūlija Ministru kabineta noteikumu Nr.355 “Noteikumi par pārstāvību starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” 10.7 apakšpunktu, šī ziņojuma mērķis ir informēt Ministru kabinetu par Tiesas spriedumu, kā arī lemt par sprieduma izpildei nepieciešamajiem pasākumiem.
3. Lietā *Kiršteins pret Latviju* konstatētais pārkāpums ir pārmērīgs pret iesniedzēju ierosinātā kriminālprocesa ilgums šobrīd jau spēku zaudējušā Latvijas Kriminālprocesa kodeksa (turpmāk – LKPK) darbības laikā. LKPK normu neatbilstība Konvencijas prasībām jau ir bijis iemels Tiesas konstatētiem Konvencijas pārkāpumiem līdzīgās lietās pret Latviju¹.
4. Tiesas spriedums ir galīgs un nav pārsūdzams. Ministru kabinetam ir jāpieņem lēmums par Tiesas piespriedās atlīdzības izmaksāšanu iesniedzējam EUR 3 000 apmērā, kā arī par sprieduma tulkošanu latviešu valodā un iesniegšanu publicēšanai tīmekļa vietnē www.tiesas.lv

Deklasificēšanas pamatojums: AM 31.03.2023. vēstule Nr. 72-7425 2.pielikums.
Ij I.Stafecka 18.03.2024.

¹ Piemēram, *Lavents pret Latviju* (iesniegums Nr.58442/00), Tiesas 2002.gada 28.novembra sprieduma 102.-104.rindkopas un *Kornakovs pret Latviju*, (iesniegums Nr.61005/00), Tiesas 2006.gada 15.jūnija sprieduma 126-127, 129-130 rindkopas

II. IESNIEDZĒJA SŪDZĪBU BŪTĪBA

5. Jānis Kiršteins ir Latvijas Republikas pilsonis, kurš dzimis 1927.gadā.
6. 1998.gada 10.augustā Ģenerālprokuratūras Totalitāro režīmu noziegumu izmeklēšanas nodaļa (TRNIN) ierosināja krimināllietu par Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Valsts Drošības ministrijas (LPSR VDM) genocīda noziegumiem Madonas un Gulbenes apriņķos 1946.gadā, kā arī turpmākajos gados, pēc nozieguma pazīmēm, kas paredzētas Latvijas Kriminālkodeksa 68.pantā. Šīs krimināllietas ietvaros tika izmeklēta iesniedzēja darbība laika posmā no 1944. līdz 1963. gadam, kad viņš bija LPSR VDM īpašo lietu izmeklētājs. Kā uzskatīja TRNIN, iesniedzējs bija veicis vairākus represīvus pasākumus, lai apspiestu pretošanās grupu padomju režīmam, piedaloties militāra rakstura operācijās pret Latvijas bruņotās pretošanās kustības dalībniekiem (sauktus par *nacionāliem partizāniem* jeb *mežabrāļiem*), piedalījies viņu aizturēšanā, vācis pierādījumus pret viņiem vērstajās krimināllietās, kā arī arestējis personas, pie kurām tika atrasti pretpadomju materiāli.
7. 1999.gada 23.oktobrī TRNIN prokurors informēja iesniedzēju, ka viņš tiek turēts aizdomās par piedalīšanos genocīdā pret Latvijas iedzīvotājiem un iesniedzējs tika pirmo reizi nopratināts aizdomās turētās personas statusā.
8. 1999.gada 25.novembrī TRNIN prokurors pieņēma lēmumu par apsūdzētā saukšanu pie kriminālatbildības.
9. 2000.gada 22.maijā TRNIN prokurors pieņēma lēmumu par iesniedzēja saukšanu pie kriminālatbildības.
10. 2000.gada 26.jūlijā iesniedzējs un viņa advokāts pabeidza iepazīšanos ar krimināllietas materiāliem un tajā pašā dienā TRNIN prokurors sastādīja apsūdzības rakstu un nosūtīja krimināllietu Rīgas apgabaltiesai iztiesāšanai. Atbilstoši apsūdzības rakstam, iesniedzējs tika vainots septiņās epizodēs, kuras prokuratūra kvalificēja kā genocīda noziegumu.
11. 2002.gada 24.oktobrī Rīgas apgabaltiesas tiesneses palīdzība informēja, ka sakarā ar tiesneses slimību tiesas sēde, kas bija nozīmēta uz šo pašu datumu, tiek atlikta uz nenoteiktu laiku.
12. Nākamā tiesas sēde iesniedzēja krimināllietā tika nozīmēta uz 2004.gada 11.oktobrī, proti, gandrīz pēc diviem gadiem. Šī tiesas sēde turpinājās 12. un 18.oktobrī, kā arī 2005.gada 21.martā. 2005.gada 4.aprīlī tika pasludināts spriedums. Saskaņā ar šo spriedumu, prokuratūrai nebija izdevies pierādīt, ka iesniedzēja darbībā bija *animus necandi* (parakstot strīdīgos procesuālos dokumentus, iesniedzējam bija tiešs nodoms vai mērķis izraisīt attiecīgo personu nāvi). Tiesa atzīmēja, ka neviena no personām nebija mirusi iesniedzēja darbību rezultātā. Tieši pretēji, pēc soda izciešanas praktiski visi cilvēki bija nodzīvojuši līdz cienījamam vecumam. Visbeidzot, kā uzskatīja

tiesa, neviens lietas materiāls nepierādīja to, ka iesniedzējs pašrocīgi būtu nogalinājis partizānus.

13. Par šo spriedumu TRNIN prokurors iesniedza apelācijas protestu. Ar 2005.gada 19.decembra lēmumu Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta atcēla pirmās instances pieņemto spriedumu un nosūtīja lietas materiālus atpakaļ Rīgas apgabaltiesai lietas atkārtotai izskatīšanai pēc būtības citā tiesas sastāvā.
14. Par augšminēto lēmumu 2006.gada 23.martā iesniedzēja advokāts iesniedza kasācijas sūdzību.
15. 2006.gada 28.aprīlī Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments atcēla 2005.gada 19.decembrī apelācijas instances tiesas pieņemto lēmumu. Senāts uzskatīja, ka šī lieta nepiederēja pie tām, kurās apelācijas tiesa varētu aprobežoties ar lietas materiālu nosūtīšanu atpakaļ pirmās instances tiesai, tādēļ tā būtu jāizskata pēc būtības pašai apelācijas instances tiesai.
16. 2006.gada 2.maijā Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas tiesnesis nozīmēja pirmo tiesas sēdi iesniedzēja krimināllietā uz 2007.gada 7.februāri.
17. 2007.gada 7.februāra tiesas sēdes sākumā iesniedzējs paziņoja, ka viņš slikti dzirdot. Prokurors lūdza tiesu nozīmēt iesniedzējam tiesu medicīnisko ekspertīzi, lai noteiktu, vai iesniedzējs vispār ir spējīgs, un, apstiprinošas atbildes gadījumā, cik ilgi ir spējīgs piedalīties tiesas sēdēs, kā arī to, vai iesniedzējs var izciest ar reālu brīvības atņemšanu saistītu sodu. Krimināllietas izskatīšana tika atlikta un iesniedzējam nozīmēta tiesu medicīniskā ekspertīze.
18. 2007.gada 28.augustā notika tiesu medicīnas ekspertu komisijas sēde, kas tajā pašā dienā pieņēma slēdzieni, ka iesniedzējs bija spējīgs piedalīties tiesas sēdēs, kā arī izciest sodu ieslodzījuma vietā.
19. Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta atsāka iesniedzēja krimināllietas izskatīšanu 2008.gada 27.februārī. 2008.gada 7.martā tiesa pasludināja spriedumu, saskaņā ar kuru tika atstāts spēkā 2005.gada 4.aprīļa Rīgas apgabaltiesas attaisnojošais spriedums.

III. IESNIEDZĒJA SŪDZĪBAS IZSKATĪŠANA TIESĀ

20. 2007.gada 17.jūnijā iesniedzējs vērsās Tiesā, savā pieteikumā iekļaujot sūdzības par iespējamiem Konvencijas 2.panta (tiesības uz dzīvību), 3.panta (spīdzināšanas aizliegums), 5.panta (apcietinājuma pamatotība), 6.panta 1.punkta (tiesības uz neatkarīgu un taisnīgu tiesu, tiesvedības ilgums), 7.panta (sodīšanas nepieļaujamība bez likuma), 15.panta (atkāpes ārkārtas stāvokļa laikā) un 18.panta (tiesību ierobežojumu piemērošanas robežas) pārkāpumiem.

21. 2008.gada 24.janvārī Tiesa pieņēma lēmumu nosūtīt valdībai komentāru sniegšanai iesniedzēja sūdzību par pārmērīgi ilgu tiesvedību iesniedzēja krimināllietā (Konvencijas 6.panta 1.punkts), bet noraidīja pārējās iesniedzēja sūdzības, jo nebija izsmelti nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi, vai arī sūdzības bija acīmredzami nepamatotas.
22. 2008.gada februārī Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojā (turpmāk – Birojs) tika saņemta Tiesas vēstule ar aicinājumu sniegt valdības komentārus par iesniedzēja sūdzības pieņemamību izskatīšanai un būtību, ka arī aicinot sniegt piedāvājumus attiecība uz iespējamo mierizlīgumu šajā lietā.
23. 2008.gada jūnijā Ministru kabinets lēma par procesa turpināšanu lietā². 2008.gada 20.jūnijā tika iesniegti valdības komentāri par iesniedzēja sūdzības pieņemamību izskatīšanai un būtību, savukārt 2008.gada 24.oktobrī Tiesai tika nosūtīti valdības papildkomentāri un komentāri par taisnīgu atlīdzību.
24. 2016.gada martā Tiesa informēja Biroju par lietas nodošanu izskatīšanai Komitejā trīs tiesnešu sastāvā, ņemot vērā, ka iesniedzēja sūdzība skar jautājumus, par kuriem jau ir labi iedibināta Tiesas judikatūra.

IV. TIESAS SPRIEDUMA ANALĪZE

25. 2016.gada 20.oktobrī pasludinātajā spriedumā Tiesa atgādināja, ka, izvērtējot tiesvedības procesa ilgumu, ir jāņem vērā lietas sarežģītība, kā arī iesniedzēja un atbildīgo iestāžu rīcība kriminālprocesa ietvaros. Tiesa piekrita, ka pret iesniedzēju ierosinātā krimināllietā bija sarežģīta, skāra jūtīgus un komplicētus vēsturiskus un juridiskus aspektus. Tiesa arī uzskatīja, ka iesniedzējs nav kavējis krimināllietas izskatīšanu.
26. Vērtējot atbildīgo iestāžu rīcību kriminālprocesa gaitā, Tiesa norādīja, ka pirmajā instancē iesniedzēja krimināllietā tika skatīta vairāk kā četrarpus gadus, turklāt šo gadu laikā bija periods, kad lietā nenotika nekāda virzība. Lieta tika saņemta Rīgas apgabaltiesā 2000.gada 26.jūlijā, bet pirmā tiesas sēde tika nozīmēta pēc vairāk kā diviem gadiem, turklāt tā tika atlikta uz nenoteiktu laiku tiesneša slimības dēļ. Pirmā tiesas sēde notika 2004.gada 11.oktobrī, proti, vairāk kā četrus gadus pēc lietas saņemšanas tiesā (skatīt 10.-12.rindkopas augstāk).
27. Tiesa kritizēja arī atkārtoto lietas izskatīšanu apelācijas instancē, kad lietas izskatīšana tika uzsākta deviņus mēnešus pēc tās saņemšanas tiesā, savukārt pēc nozīmētās ekspertīzes lēmuma saņemšanas tiesas sēde tika nozīmēta pēc sešiem mēnešiem (skatīt 18.-19.rindkopas augstāk). Tiesas ieskatā šo ilgje pārtraukumi gan pirmās, gan apelācijas instances tiesās, kuru laikā nenotika nekādas procesuālas darbības, nesamērīgi paildzināja kriminālprocesu, tādēļ Tiesa atzina, ka ir Konvencijas 6.panta 1.punkta pārkāpums.

² Ministru kabineta 2008.gada 10.jūnija sēdes protokola Nr.38 55§, 241-k

V. MINISTRU KABINETĀ IZLEMJAMIE JAUTĀJUMI

28. Tiesas 2016.gada 20.oktobra spriedums ir galīgs un nav pārsūdzams. Tiesa iesniedzējam ir piešķīrusi kompensāciju par morālo kaitējumu EUR 3 000, un Latvijai ir pienākums šo kompensāciju iesniedzējam izmaksāt trīs mēnešu laikā no sprieduma pasludināšanas brīža, proti, līdz 2017.gada 20.janvārim.
29. Saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru komitejas, kura uzrauga spriedumu izpildi, apstiprinātajām darbības metodēm, sešu mēnešu laikā pēc sprieduma stāšanās spēkā valstij-atbildētājam ir pienākums iesniegt rīcības ziņojumu (*Action report*) par veiktajiem vispārējiem un individuāliem pasākumiem sprieduma izpildei. Rīcības ziņojumā tiek īsumā atspoguļota Tiesas konstatēto Konvencijas vai tās protokolu pantu pārkāpumu būtība, norādīts uz jau veiktajiem individuāliem pasākumiem sprieduma izpildei (vairumā gadījumos tas aprobežojas ar Tiesas piesprietās kompensācijas samaksu), kā arī sniegta informācija par veiktajiem vispārīgiem pasākumiem (sprieduma tulkošana un publicēšana, grozījumi normatīvajā regulējumā, pastāvošās prakses maiņa). Šāds rīcības ziņojums tiek pievienots Ministru komitejas galīgajai rezolūcijai par sprieduma izpildes uzraudzības pabeigšanu. Gadījumā, ja visus pasākumus nevar īstenot augšminētajā sešu mēnešu termiņā, ir jāiesniedz rīcības plāns (*Action plan*), norādot uz pasākumiem, kas ir nepieciešami konkrētā sprieduma izpildei, indikatīviem izpildes termiņiem, iespējamiem izpildi kavējošiem apstākļiem, vai arī, ka šādus pasākumus nav nepieciešams veikt.
30. Biroja ieskatā šajā lietā Eiropas Padomes Ministru komitejai ir iesniedzams rīcības ziņojums. Ziņojumā tiks iekļauta informācija par Tiesas piesprietās kompensācijas izmaksas datumu iesniedzējam, kā arī informācija par veiktajiem vispārēja rakstura pasākumiem – tiesas sprieduma tulkošanu un publicēšanu, kā arī tiesiskā regulējuma maiņu. Tiesas konstatētā pārkāpuma pamatā ir likuma normas, kas jau vairāk nekā 10 gadus nav spēkā. Jaunā Kriminālprocesa likuma normas un to piemērošanu attiecībā uz pārmērīgi ieilgušiem kriminālprocesiem Tiesa jau vairākkārt atzinusi par atbilstošām Konvencijas prasībām. Līdzīgos iepriekš pasludinātos spriedumos Latvijas lietās spriedumu izpilde jau ir pabeigta, Eiropas Padomes Ministru komitejai secinot, ka ar Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanos ir veikti pietiekami vispārēja rakstura pasākumi³.
31. Papildus vispārējai informācijai par tiesiskā regulējuma maiņu, šī sprieduma izpildes ietvaros ir jālemj par Tiesas 2016.gada 20.oktobra sprieduma tulkošanu latviešu valodā un iesniegšanu publicēšanai tīmekļa vietnē www.tiesas.lv.
32. Jāuzsver, ka sprieduma tulkošana, publicēšana un izplatīšana ir uzskatāmi par vispārēja rakstura pasākumiem sprieduma izpildei, kas veicina Latvijas

³ *Lavents pret Latviju* (iesniegums Nr.58442/00), Tiesas 2002.gada 28.novembra spriedums un *Jurjevs pret Latviju*, (iesniegums Nr.70923/01), Tiesas 2006.gada 15.jūnija spriedums, Eiropas Padomes Ministru komitejas 2009.gada 7.decembra rezolūcija CM/ResDH(2009)131.

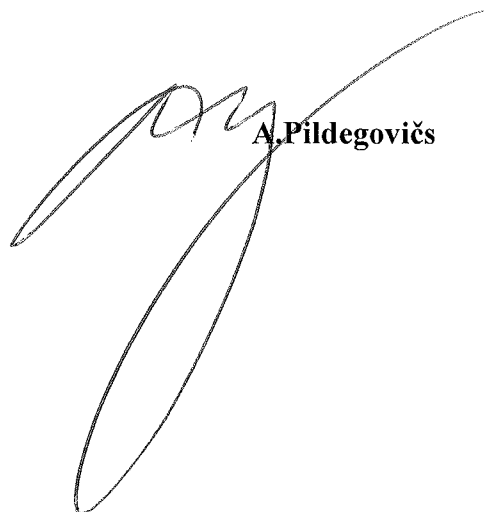
valsts iestāžu un tiesu informētību par Tiesas secinājumiem un palīdz novērst identiskus pārkāpumus nākotnē.

33. Attiecībā uz individuāla rakstura pasākumiem, Birojs uzskata, ka, izņemot Tiesas piešķirtās kompensācijas izmaksu, citi individuāli pasākumi sprieduma izpildei nav nepieciešami. Tādēļ Ministru kabinetam ir jāpieņem lēmums par Tiesas piesprietās atlīdzības izmaksāšanu 3 000 EUR apmērā,

Iesniedzējs: ārlietu ministrs

E. Rinkēvičs

Vīza: valsts sekretārs

A. Pildegovičs

01.12.2016. 15:48

1633

A.Rutka-Kriškalne

Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās biroja vadītāja

Tālr..67016449; fakss 67283335

E-pasts: anta.rutka@mfa.gov.lv